

ภาคผนวก ง

ข้อมูลเกี่ยวกับท่าเรือข้ามฟาก ท่าฉลอม-มหาชัย

ข้อมูลเกี่ยวกับท่าเรือข้ามฟาก ท่าฉลอม-มหาชัย

ความสัมพันธ์ระหว่าง “มหาชัย” กับ “ท่าฉลอม”

เมืองประมง...ดงโรงงาน...ลานเกษตร...เขตประวัติศาสตร์...เมื่อก้าวถึงคำขวัญนี้ คิดถึงเมืองใดไปไม่ได้เลยนอกจาก จังหวัดสมุทรสาคร หรือที่ชาวบ้านเรียกว่า “มหาชัย” เป็นจังหวัดเล็ก ๆ ตั้งอยู่บนปากแม่น้ำท่าจีนห่างจากทะเลเพียง 2 กิโลเมตร และห่างจาก กรุงเทพฯ ประมาณ 36 กิโลเมตร (จังหวัดสมุทรสาคร, 2553)

แหล่งท่องเที่ยวสำคัญของจังหวัดสมุทรสาคร คือ ตลาดมหาชัย มีสะพานปลาขนาดใหญ่ ตลาดปลาที่คึกคัก และร้านอาหารทะเลมากมายให้เลือกชิมอร่อย หากลองเรือชมแม่น้ำท่าจีน จะได้สัมผัสบรรยากาศบ้านเรือนไทย และชุมชนชาวสวนที่สงบเรียบง่าย หรืออาจลองตามเส้นทางคลองโคกขามที่คดเคี้ยว เพื่อสัมผัสบรรยากาศแห่งตำนาน “พันท้ายนรสิงห์” ถือเป็นเมืองประวัติศาสตร์ที่มีบันทึกไว้ในพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา และสัมผัสวิถีประมงพื้นบ้าน ท่ามกลางป่าชายเลนในคลองพิทยาลงกรณ์ และคลอง-ประมง

จังหวัดนี้เดิมเรียกว่า “ท่าจีน” เพราะแต่เดิมเป็นตำบลใหญ่อยู่ติดอ่าวไทยมีชาวต่างประเทศโดยเฉพาะชาวจีนนำสำเภาเข้ามาจอดเทียบท่าค้าขายกันมากจึงเรียกติดปากกลายเป็นตำบล “ท่าจีน” ต่อมาในปี พ.ศ.2091 ในสมัยสมเด็จพระมหาจักรพรรดิโปรดให้สร้างเมืองใหม่ขึ้นอีกหลายเมือง ด้วยมีพระราชประสงค์จะใช้เป็นที่ระดมพลสำหรับสู้รบกับพม่า บ้านท่าจีนจึงยกฐานะเป็นเมือง “สาครบุรี” เพื่อให้เป็นเมืองหน้าด่านป้องกันศัตรูที่จะมารุกรานทางทะเลตั้งแต่นั้นมาจน ถึงสมัยของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้โปรดให้เปลี่ยนชื่อเมืองสาครบุรีเป็นเมืองสมุทรสาคร

ในอดีต “ท่าฉลอม” เป็นตำบลหนึ่งในเมืองสมุทรสาครซึ่งเดิมฟากมหาชัยเป็นสวนป่าแสมและป่าจาก แม้จะเป็นที่ตั้งเมืองแต่ก็มีการก่อสร้างประปราย ทั้งสถานที่ราชการ บ้านพัก การเดินเรือในสมัยนั้นต้องเดินทางดินแคบ ๆ จากท่าหน้าต่อไปยังสถานีรถไฟสายกรุงเทพฯ-สมุทรสาคร ซึ่งมีสภาพโกโรโกโส กับโรงสูบน้ำในบริเวณใกล้ ๆ กัน และด้วยความคับคั่งหนาแน่นของผู้คนทำให้บรรยากาศริมฝั่งตลาดท่าฉลอมเต็มไปด้วยความสนุกสนาน ตลาดท่าฉลอมในสมัยนั้นจึงถือได้ว่าเป็นย่านการค้าที่มีทำเล

อันอุดมไปด้วย อาชีพมากมาย ทั้งการทำประมง, ดองปลา, ทำกะปิ และน้ำปลา ที่นี้จึงมี
ทั้งตลาดน้ำในยามเช้า และตลาดสดบนบกรวมถึงมีบ่อน ถั่วโป โรงฝิ่น โรงเหล้า
โรงมหรสพ และลิเกอีกสารพัด

ครั้นในปี ร.ศ.116 (พ.ศ. 2440) ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า
เจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ซึ่งได้พระราชทานดำริในการกระจายอำนาจแก่ท้องถิ่นขึ้น โดยทรง
พระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศใช้ “พระราชกำหนดสุขาภิบาลกรุงเทพฯ ร.ศ. 116”
ขึ้น จากการที่ทรงมอบหมายให้ไปศึกษาดูงานการปกครองในแถบประเทศพม่า มลายู
และยุโรป และได้เริ่มนำมาทดลองใช้เพื่อเป็นการศึกษาในกรุงเทพมหานคร โดย
สุขาภิบาลนี้จะทำหน้าที่ทำลายขยะมูลฝอยจัดเก็บของเสียจากการจับจ่ายของ ประชาชน
ทั่วไป จัดการห้ามมิให้ต่อไปภายหน้ามีการปลูกสร้างหรือซ่อมโรงเรียนที่จะเป็นเหตุ
ให้เกิดโรค หรือขนย้ายสิ่งของโสโครก และสิ่งรำคาญของมหาชนให้พ้นไปเสีย “ตำบล
ท่าลอม” จึงถูกยกฐานะเป็นสุขาภิบาลท่าลอม ซึ่งเป็นสุขาภิบาลหัวเมืองแห่งแรกของ
ประเทศไทย ในวันที่ 18 มีนาคม 2448

“สุขาภิบาลท่าลอม” กลายเป็นต้นแบบการปกครองท้องถิ่นที่สำคัญ ตามระบอบ
ประชาธิปไตยของเมืองไทย เมื่อมีการกระจายอำนาจการปกครองให้ประชาชนมี
ส่วนร่วมอย่างแท้จริง ความร่วมมือร่วมใจของชาวท่าลอมทำให้ท่าลอมเป็นเมืองที่มี
ความสมบูรณ์พร้อม ทั้งระบบสาธารณสุข ปลอดภัย วัฒนธรรม ประเพณี ที่สืบทอด
ต่อกันมาจนถึงวันนี้ วัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นยังคงแสดงออกถึงพื้นเพแต่ดั้งเดิมของ
คนท่าลอม ที่มีน้ำใจ รักสะอาด มีคุณธรรม ที่ยังคงเป็นภาพฉายให้เห็นอยู่เสมอมา

ประวัติศาสตร์อันยาวนานกว่า 105 ปี ของ “ท่าลอม” ก่อเกิดเป็นความภาคภูมิใจ
จากสุขาภิบาลท่าลอมในอดีต ได้ถูกยกฐานะเป็น เทศบาลนครสมุทรสาคร ทว่าไม่อาจ
ลบความทรงจำและชื่อของ “ท่าลอม” ให้เลือนหายไปได้ ณ วันนี้ท่าลอมกลายเป็น
ชุมชนเมืองขนาดใหญ่ ที่คลาคล่ำไปด้วยโรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปสัตว์น้ำสร้างรายได้
แก่ประเทศไทยปีละหลายแสนล้านบาท ตลอดจนมีนักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยว
เลือกซื้อสินค้ามากกว่า 3 แสนคนต่อปี

เอกลักษณ์อันโดดเด่นของ “ท่าลอม” ที่คงอยู่ถึงปัจจุบัน คือ เป็นเมืองท่าสำคัญ
ในการสัญจรไปมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ท่าลอมยังได้ชื่อว่าเป็นตำบลที่มีการเติบโต

สูงสุด อีกทั้งยังรวมวิถีชีวิตวัฒนธรรมอันดีงามของคนไทยไว้เช่นเดิมไม่เปลี่ยนแปลง ผู้สัญจรไปมาสามารถแวะขึ้นไปเดินเที่ยวท่าฉลอม หรือจะนั่งเรือข้ามฟากจากฝั่งมหาชัย ก็ได้ (หมูหินคอตคอม, 2553ก)

ประวัติท่าเรือเทศบาลเมืองสมุทรสาคร

สร้างสมัย นายสุรินทร์ เทพกาญจนา เป็นนายกเทศมนตรี
 นายคำริ น้อยมณี เป็นผู้ว่าราชการจังหวัด
 นายอเนก พัคฆันตร เป็นผู้ว่าราชการจังหวัด
 สถาปนิก นายสรวงศ์ กุญชร ณ อยุธยา
 วิศวกร นายทวี ทรุฑรังสิต
 งบประมาณ 790,000 บาท
 โดยเทศบาลขอกู้เงินจากกองทุนส่งเสริมกิจการเทศบาล

ผู้รับเหมา นายชูเกียรติ แซ่ลิ้ม
 ระยะเวลาสร้างมิถุนายน 2506-เมษายน 2507

วางศิลาฤกษ์ 1 พฤศจิกายน 2506
 นายอเนก พัคฆันตร ผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธาน

พิธีเปิด 30 ธันวาคม 2507
 นายถวิล สุนทรสารทูล ปลัดกระทรวงมหาดไทย

ข้อมูล หนังสือที่ระลึกพิธีเปิดท่าเรือเทศบาลเมืองสมุทรสาคร

จังหวัดสมุทรสาครตั้งอยู่ปากแม่น้ำท่าจีน แม่น้ำนี้ได้แบ่งตัวเมืองออกเป็น 2 ส่วน ส่วนที่หนึ่งได้แก่ ตำบลมหาชัย ซึ่งมีความสำคัญในฐานะเป็นที่ตั้งที่ทำการรัฐบาล อีกส่วนหนึ่งได้แก่ ตำบลท่าฉลอม แต่ในระยะเดิมนั้นมีความสำคัญในฐานะมีความเจริญเป็นย่านการค้า มีประชาชนอยู่อาศัยมากกว่าตำบลมหาชัย การติดต่อทางราชการต้องข้ามแม่น้ำไปตำบลมหาชัย ส่วนการซื้อขายต้องข้ามแม่น้ำมาตำบลท่าฉลอม การสัญจรจึงจำเป็นต้องใช้เรือ และต้องมีท่าเรือสำหรับรับส่งคนโดยสาร ที่ตำบลท่าฉลอม มีท่าสาธารณะของทางราชการอยู่ 2 แห่ง แห่งที่หนึ่งอยู่ที่กลางตลาดเขื่องหน้าวัดโคกรกกราก ซึ่งต่อมาเมื่อมีการจัดตั้งสุขาภิบาลแล้ว ได้เรียกชื่อว่า “ท่าสุขาภิบาล” แห่งที่สอง อยู่ที่หน้า

โรงฆ่าสัตว์ ตรงข้ามกับหน้าสถานีตำรวจนครจังหวัดสมุทรสาคร ซึ่งเรียกว่า “ท่าสังกะสี” ส่วนที่ตำบลมหาชัยนั้น ก็อยู่ข้างสถานีตำรวจนครจังหวัดสมุทรสาคร (จังหวัดสมุทรสาคร, 2553)

ก่อนมีการจัดตั้งสุขาภิบาล แผนกสรรพากรเป็นผู้จัดการให้เช่าและรับผลประโยชน์จากท่าเรือทั้งสามนี้ แต่ภายหลังจากพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงมีประกาศพระบรมราชโองการ ประกาศเปลี่ยนการจัดสุขาภิบาลตำบลตลาดท่าฉลอม จังหวัดสมุทรสาคร เป็นสุขาภิบาลเมือง เมื่อวันที่ 9 ธันวาคม 2459 ได้ยกค่าเช่าท่าเรือ ค่าเช่าที่ดิน ฯลฯ ให้สุขาภิบาลเก็บใช้จ่ายบำรุงการสุขาภิบาลแล้ว สุขาภิบาลจึงได้เข้าจัดการประมูลให้เช่าและเก็บค่าเช่าบำรุงการสุขาภิบาลตั้งแต่นั้นตลอดมาจนบัดนี้ และท่าเรือที่ตั้งอยู่กลางตลาดเยื้องหน้าวัด โกรกกราก ได้เปลี่ยนชื่อเป็น “ท่าสุขาภิบาล” ตั้งแต่นั้นมาจนบัดนี้

ท่าเรือแห่งนี้ เดิมมีสะพานและท่าลงน้ำ ไม่มีหลังคา แต่มีม้านั่ง 2 ข้างสะพาน เมื่อฝนตก แดดจัด คนโดยสารได้รับความลำบากเป็นอย่างมาก ต่อมา เมื่อสุขาภิบาลได้เปลี่ยนมาเป็น “เทศบาล” แล้ว เทศบาลจึงได้ทำการต่อเติมหลังคาขึ้น เมื่อปี พ.ศ.2483 โดยมุงหลังคาสังกะสีล้อมสะพานเป็นการชั่วคราว

ครั้นภายหลังเมื่อมีประชาชนโดยสารเพิ่มมากขึ้น เทศบาลเห็นว่า ท่าเรื่อนี้อยู่ฝั่งที่ตั้งตัวจังหวัด ควรจะขยายให้ใหญ่โตและสวยงามขึ้น เทศบาลจึงได้รื้อท่าเดิมออกและสร้างศาลาท่าเรือขึ้นใหม่ได้ใช้รับส่งคนโดยสารต่อมาจนถึง พ.ศ.2504 ก็ชำรุด เพราะโคนเสาถูกตัวเพรียงกัดมาก ทำให้ตัวศาลาท่าเรือด้านตะวันออกทรุดไม่ปลอดภัย และค้ำแครบไม่เหมาะสมกับความเจริญของท้องถิ่น จำเป็นต้องปลูกสร้างใหม่ให้ถาวรปลอดภัยและเพื่อให้ได้ประโยชน์หลายทาง ควรสร้างหอนาฬิกา และหอกระจายข่าว กับที่นั่งพักผ่อน และจำหน่ายอาหารอยู่ในท่าเรือแห่งนี้ เพื่อให้ได้ประโยชน์หลายทาง และให้มีความสง่างาม ทั้งนี้ เพื่อน้อมถวายเป็นอนุสรณ์เฉลิมพระเกียรติแด่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในรัชกาลที่ 5

ดังนั้น นายสุรินทร์ เทพกาญจนานายกเทศมนตรีจึงได้นำความคิดนี้หารือต่อสมาชิกสภาเทศบาล และปรึกษากับนายคำริ น้อยมณี อดีตผู้ว่าราชการจังหวัดเห็นชอบด้วย จึงได้ติดต่อให้นายศิววงศ์ กุญชร ณ อยุธยา สถาปนิก ออกแบบให้คัดเลือก ครั้น

คัดเลือกแบบได้แล้ว ได้เสนอต่อสภาเทศบาลของอนุมัติเงินจำนวน 800,000 บาท ระหว่างรอคอยการเขียนและการคำนวณแบบ นายคำริ น้อยมณี ผู้ว่าราชการจังหวัด ได้ย้ายไปดำรงตำแหน่งรองอธิบดีกรมพัฒนาชุมชน นายเอนก พยัคฆ์พันธ์ ย้ายมาดำรงตำแหน่งผู้ว่าราชการจังหวัดสมุทรสาครแทน นายสุรินทร์ เทพกาญจนา นายกเทศมนตรี ได้นำเรื่องการก่อสร้างท่าเรือเสนอขอความเห็นชอบ ท่านผู้ว่าราชการจังหวัดเห็นชอบให้ดำเนินการต่อไปได้ และได้ทำการสร้างเสร็จสมบูรณ์ เมื่อวันที่ 14 กันยายน 2507 (หมู่หินคอกคอม, 2553ข)